

Mykologická exkurze v Moravskoslezských Beskydech: Bílá – Staré Hamry

Mycological field trip to the Moravskoslezské Beskydy Mts.: from Bílá to Staré Hamry

JIŘÍ LEDERER

Pržno 233, CZ-739 11 Frýdlant nad Ostravicí

Abstract: A mycological field trip to the Moravskoslezské Beskydy Mts from the village of Bílá (NE Moravia, Czech Republic) to the village of Staré Hamry (Silesia, Czech Republic) took place on 13 October 2018. No threatened species were found. However, several regionally rare species were recorded such as *Antrodia heteromorpha*, *Armillaria borealis*, *Cortinarius caperatus*, *Entoloma nitidum*, *Geastrum fimbriatum*, *Gyromitra infula* and *Rhodocybe gemina*.

Keywords: fungi, macromycetes, Moravian-Silesian region, mycofloristics

Taxonomické pojetí a nomenklatura: Kirk 2012

V sobotu 13. října 2018 se pod vedením J. Lederera uskutečnila poslední tohotočasná exkurze Moravskoslezské pobočky ČBS – tentokrát zaměřená na houby. Ráno bylo dost chladné, rychle se však změnilo v krásný, téměř letní den. V místě srazu, v centru obce Bílá, se v devět hodin sešlo celkem 13 zájemců o houby.

První nálezy byly uskutečněny hned v okolních plochách. Sadové úpravy v intravilánech obcí hostí celou řadu druhů hub. Zejména bohaté jsou plochy obohacené substráty na bázi kompostované borky a plochy drcenou borkou mulčované. Některé druhy zde rostou v množstvích v přírodě nevídaných. V okolí místa srazu byly k vidění velké trsy líhy nahloučené (*Lyophyllum decastes*), skupiny plodnic hnojníku obecného (*Coprinus comatus*) a h. inkoustového (*Coprinopsis atramentaria*), tmavobělky rýhonohé (*Melanoleuca grammopodia*), pláčivky sametonohé (*Lacrymaria lacrymabunda*) a šupinovky gumovité (*Pholiota gummosa*). Na trávníku hned za hotelem rostly pýchavky stlačené (*Lycoperdon pratense*). Tato pýchavka je v Pobeskydí podle zkušeností autora asi naší nejhojnější luční pýchavkou. Odtud se pak vyrazilo po plánované trase Bílá – Žarov-janka – Pod Javořinou – Myslíkovjanka – klauz Červík – Samčanka.

Po krátkém stoupání nad hotelem Bauer vedla trasa již víceméně po vrstevnici. Podél naší cesty převažovaly vyspělé kulturní smrčiny, pouze ojediněle byly doplněné přimíšeným bukem a jinými listnatými stromy. Místa byly v podrostu nálety mladých smrků a ostrůvky borůvčí. Nejvíce hub však bylo nalézáno v těsné blízkosti cesty, přestože uvnitř lesních porostů jinak houby rostly málo. Zářezy svahů i příkopy byly přece jen o mnoho vlhčí než okolní lesní porosty. Často na nich vyvěraly drobné pramínky, jejichž širší okolí bylo bohatě porostlé různými mechy včetně rašeliníků (*Sphagnum* spp.).

Obr. 1. Ucháč čepcovitý (*Gyromitra infula*) vyrůstá z částečně rozloženého dřeva ukrytého v zemi.
– Obr. 2. Václavka severská (*Armillaria borealis*), méně hojná václavka. – Foto J. Lederer

Hned na počátku stoupání rostl slizák mazlavý (*Gomphidius glutinosus*) z čeledi slizákovitých (Gomphidiaceae), kam jsou dnes řazeny také všechny klouzky (*Suillus* ssp.), které již nepatří mezi hříbovité houby. V příkopech podél celé trasy rostl i ryzec smrkový (*Lactarius deterrimus*) ronící po poranění oranžové mléko. Všude po trase byl doprovázen ostře palčivou holubinkou Quéletovou (*Russula queletii*). U cesty rostla také skupina velikých pavučinců podrodu pahřib (*Phlegmacium*). Pavučinců bylo nalezeno několik dalších druhů, ale bližší určení nebylo možné. Rod pavučinec (*Cortinarius*) je nejbohatším rodem vyšších hub a u nás jich roste několik set druhů. Většinou je může určit, až na výjimky, specialista. Obdobné je to s rozsáhlým rodem vláknice (*Inocybe*). Cestou jich rostlo několik druhů, určit se podařilo jen bílou vláknici zemní (*I. geophylla*) a její fialovou varietu (*I. geophylla* var. *lilacina*). Podél trasy rostla také celá řada dalších druhů z různých rodů, které jsou v Moravskoslezských Beskydech běžné a hojné (např. hříby, holubinky, ryzce aj.).

Našly se i druhy vzácnější a zajímavé. Hned nad osadou Žarovjanka rostl na třech pařezech bělochoroš slzící (*Postia guttulata*), který se v Moravskoslezských Beskydech vyskytuje celkem řídce. Jeho mladé plodnice silně gutují (vylučují tekutinu formou kapek) a dospělé mají naspodu klobouku bílé rourky se zelenavým nádechem. Velmi zvláštní plodnice má vřeckatá houba ucháč čepcovitý (*Gyromitra infula*; obr. 1), který může být vysoký až 30 cm. Na dutém „tření“ je plodná část různě zprohýbaná, takže tvoří nepravidelné laloky a rohy. Zralá po poklepání náhle vypouští obrovské množství výtrusů, viditelné pouhým okem jako bílý obláček. Málo známá je václavka severská

Obr. 3. Závojenka lesklá (*Entoloma nitidum*) má lesklou modrou plodnici s růžovými lupeny. – Obr. 4. Sluka svraskalá (*Cortinarius caperatus*) se v Moravskoslezských Beskydech vyskytuje vzácně. – Foto J. Lederer

(*Armillaria borealis*; obr. 2), která roste v trsech a na dlouhém třeni má v mládí téměř kulovitý klobouk. V navštíveném území roste roztroušeně a je spíše přehlížena. V České republice se vyskytuje pět prstenatých druhů václavek, jejichž rozlišení je možné pouze u mladých plodnic, ale i tak je to obtížné.

Na úbočí kóty Javořina (832 m n. m.) vyrůstaly z jehličí drobné černé kyjovité útvary se žlutou bází. Byla to stromata housenice cizopasná (*Tolypocladium ophioglossoides*). Tato houba napadá podzemní kulovité plodnice jelenky obecné (*Elaphomyces granulatus*), které ničí. Podzemní plodnice jelenky s oblibou požírají někteří živočichové, především spárkatá zvěř a hlodavci. Trávením nepoškozené výtrusy jsou pak s trusem roznášeny po okolí. Napadené jelenky však žádné výtrusy netvoří. Na stejné lokalitě rostla i nápadně barevná závojenka lesklá (*Entoloma nitidum*; obr. 3), její oceľově modré plodnice se svítivě růžovými lupeny jsou krásné.

Na jednom starém smrkovém pařezu rostly drobné bílé choroše s velikými protaženými rourkami, byla to outkovka různotvará (*Antrodia heteromorpha*), která zde roste velmi pořádku. V údolí potoka Červík se našla jediná plodnice sluky svraskalé (*Cortinarius caperatus*; obr. 4). Hojnější je především v západní části České republiky, v Moravskoslezských Beskydech jde o velkou vzácnost. I když jsou oblasti, především v západní části České republiky, kde vzácná není. Od vlastních pavučinců se liší přítomností dvojitého blanitého prstenu na třeni. Pavučince (*Cortinarius* spp.) mají na třeni většinou jen jemná vlákna vzhledu pavučinky. Jeden z dobře poznatelných rostl i zde –

mohutný šedofialově zbarvený pavučinec kozlí (*C. traganus*). U cesty k Samčance rostly i hvězdovky, jejichž mladá plodnice je kulovitá a ve zralosti její vnější obal puká a rozevívá se ve 4–6 cípů, takže vypadá opravdu jako hvězda. Zde to byla hvězdovka brvitá (*Geastrum fimbriatum*). Hned vedle rostl rudoušek uťatý (*Clitocybe gemina*), příbuzný závojenkám. Má masité krémově zbarvené plodnice s růžovými lupeny. V okolí roste jen na několika málo lokalitách.

Přesto, že exkurze nebyla zaměřena houbařsky, odnášeli si někteří účastníci i dost hub pro kuchyňské upotřebení. Exkurze byla odpoledne ukončena v osadě Samčanka. Celkem bylo zaznamenáno 108 druhů vyšších hub. Jediným druhem uvedeným v Červeném seznamu hub České republiky (Holec & Beran 2006) byla závojenka lesklá (*Entoloma nitidum*).

Použité zdroje

- Holec J. & Beran M. (2006): Červený seznam hub (makromycetů) České republiky. – Příroda 24: 1–283.
- Kirk P. M. (2012): Index fungorum [online]. – URL: <http://indexfungorum.org/> (navštíveno 20. 12. 2018).

Příloha č. 1 – Seznam nalezených taxonů

(sestavil J. Lederer)

Seznam lokalit

1. Bílá (distr. Frýdek-Místek): parkově upravené plochy s trávnicí a výsadbami domácích a cizích dřevin v centru obce Bílá od hotelu Bauer až po kostel sv. Bedřicha, 540 m n. m. (49°26'33"N, 18°27'22"E)
2. Bílá (distr. Frýdek-Místek): kulturní smrčiny ve stáří 40–60 let ve svahu JZ a SZ nad a pod osadou Žarovjanka, cca 800 m SV od kostela sv. Bedřicha a 1,7 km JVV od kóty Javořina (832 m n. m.), 590–610 m n. m. (49°26'33"N, 18°27'22"E)
3. Staré Hamry (distr. Frýdek-Místek): kulturní smrčiny s příměsí ojedinělých listnáčů (*Fagus sylvatica*, *Acer pseudoplatanus*) ve stáří 60–100 let ve svahu nad horním koncem sjezdovky Bílá-sever, cca 900 m S od kostela sv. Bedřicha a 1,1 km V od kóty Javořina (832 m n. m.), 670 m n. m. (49°27'19"N, 18°26'46"E)
4. Staré Hamry (distr. Frýdek-Místek): kulturní smrčiny s příměsí ojedinělých listnáčů (*Fagus sylvatica*, *Acer pseudoplatanus*) ve stáří 60–100 let na S a SV úbočí kóty Javořina, cca 1,1 km od obecního úřadu Staré Hamry a 1,2 km SVV od kóty Javořina (832 m n. m.), 650–660 m n. m. (49°27'37"N, 18°26'18"E)
5. Staré Hamry (distr. Frýdek-Místek): středněvěké kulturní smrčiny na SV úbočí kóty Javořina nad pravým břehem potoka Červík, cca 400 m JV od kauzy Červík, 800 m JJV od obecního úřadu Staré Hamry a 1,1 km SSV od kóty Javořina (832 m n. m.), 560 m n. m. (49°27'37"N, 18°26'18"E)

6. Staré Hamry (distr. Frýdek-Místek): kulturní smrčiny s příměsí ojedinělých listnáčů (*Fagus sylvatica*, *Acer pseudoplatanus* aj.) ve stáří 40–100 let okolo klauzy Červík a na úbočí nad pravým břehem potoka Červík, cca 500 m J od obecního úřadu Staré Hamry a 1,6 km SSZ od kóty Javořina (832 m n. m.), 520 m n. m. (49°27'48"N, 18°25'46"E)
7. Staré Hamry (distr. Frýdek-Místek): kulturní smrčiny s příměsí ojedinělých listnáčů (*Fagus sylvatica*, *Acer pseudoplatanus*) ve stáří 40–100 let okolo cesty od klauzy Červík po Samčanku po levém břehu potoka Červík, cca 300–400 m J od obecního úřadu Staré Hamry, 510 m n. m. (49°27'58"N, 18°25'52"E)

houby

Amanita citrina: 6; *A. excelsa*: 2, 6; *A. muscaria*: 2, 3, 4, 5, 6; *A. rubescens*: 2, 3, 5; *Antrodia heteromorpha*: 5; *Armillaria borealis*: 3; *A. ostoyae*: 3, 5;
Boletus edulis: 4; *B. subtomentosus*: 5;
Cantharellus amethysteus: 2; *C. cibarius*: 3, 4; *Calocera viscosa*: 3, 4; *Chalciporus piperatus*: 2, 4, 5; *Clavulina cinerea*: 4; *C. coralloides*: 4; *C. rugosa*: 4; *Clitocybe fragrans*: 3, 4; *C. gemina*: 7; *C. nebularis*: 2, 6, 7; *Coprinellus micaceus*: 4, 6; *Coprinopsis atramentaria*: 1; *Coprinus comatus*: 1, 7; *Cortinarius caperatus*: 6; *C. cinnamomeus*: 4; *C. armillatus* (vizte komentář výše): 2; *C. semisanguineus*: 4; *C. traganus*: 6; *Craterellus tubaeformis*: 5; *Cystoderma amianthinum*: 4; *Echinoderma asperum*: 4, 6; *Elaphomyces granulatus*: 4; *Entoloma nitidum* (NT): 4, 6;
Fomitopsis pinicola: 2, 4;
Ganoderma applanatum: 7; *Geastrum fimbriatum*: 7; *Gloeophyllum abietinum*: 1, 5; *Gymnopilus abietinus*: 3, 5; *Gymnopus perforans*: 2, 4, 5; *Gyromitra infula*: 4;
Hydnum rufescens: 4; *Hygrophorus agathosmus*: 7; *H. olivaceoalbus*: 4; *H. pustulatus*: 4; *Hygrocybe conica*: 3; *H. miniata*: 4; *Hypomyces chrysospermus*: 3; *Hypoxylon fragiforme*: 4;
Imleria badia: 4; *Inocybe geophylla*: 3; *I. geophylla* var. *lilacina*: 3;
Laccaria amethystina: 4, 6; *L. laccata*: 3, 4; *L. tortilis*: 5; *Lacrymaria lacrymabunda*: 1; *Lactarius aurantiacus*: 4; *L. deterrimus*: 2, 3, 4, 6; *L. helvus*: 6; *L. picinus*: 4; *L. pyrogalus*: 6, 7; *L. rufus*: 6; *L. vellereus*: 6; *Lepiota cristata*: 7; *Lepista nuda*: 4; *Leucocybe connata*: 4, 7; *Lycoperdon perlatum*: 2, 4; *L. pratense*: 1; *L. pyriforme*: 4, 6; *L. umbrinum*: 4; *Lyophyllum decastes*: 1;
Melanoleuca brevipes: 1, 7; *M. grammopodia*: 1; *Mycena epipterygia*: 4; *M. galericulata*: 4; *M. zephirus*: 4;
Neoantrodia serialis: 4;
Paralepista flaccida: 6; *Peziza badia*: 4; *Pholiota gummosa*: 1; *Pleurotus dryinus*: 4, 5; *Porphyrellus porphyrosporus*: 4; *Postia guttulata*: 2; *P. stiptica*: 2; *Pseudoclitocybe cyathiformis*: 3;
Rhodocollybia butyracea f. *asema*: 2, 3, 4, 5; *Russula acrifolia*: 3; *R. aeruginea*: 4; *R. badia*: 5; *R. chloroides*: 3, 6; *R. cyanoxantha*: 3, 4; *R. decolorans*: 2; *R. ochroleuca*: 2, 3, 4, 7; *R. fellea*: 2, 4; *R. integra*: 4, 7; *R. nigricans*: 2, 4, 6; *R. vinosa*: 3, 4;
Stereum hirsutum: 7; *S. rugosum*: 7; *Stropharia aeruginosa*: 6; *Strobilurus esculentus*: 3; *Sutorius luridiformis*: 4, 5;
Tolypocladium ophioglossoides: 4; *Trichaptum abietinum*: 5; *Tricholoma fulvum*: 2, 6; *T. saponaceum*: 3, 4; *T. vaccinum*: 7;
Xerocomellus chrysenteron: 3, 4; *X. pruinatus*: 3, 4; *Xylaria hypoxylon*: 7.